

DEKOLONIZACJA

Dekolonizacja – proces rozpadu imperiów kolonialnych i przeobrażania kolonii w niepodległe państwa, zapoczątkowany zmianami na mapie świata w czasie II wojny światowej.

1. Geneza procesu dekolonizacji:

- powstanie świata dwubiegunowego – Wielka Brytania i Francja straciły swoją mocarstwową pozycję
- wzrost tendencji niepodległościowych wśród państw kolonialnych zapoczątkowany niepowodzeniami metropolii podczas II wojny światowej
- zbyt duże koszty utrzymywania kolonii
- idee zawarte w Karcie Atlantyckiej, realizowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych, były sprzeczne z ideami imperializmu kolonialnego
- czynny udział ludności kolonii w walkach podczas II wojny światowej
- wzrost świadomości narodowej spowodowany wzrostem poziomu oświaty i wykształceniem elit politycznych na wzór europejski
- kryzys gospodarczy metropolii – zniszczenia wojenne

2. Dekolonizacja przebiegała zgodnie z dwoma wzorcami:

- (1) samoczynnie za zgodą metropolii – kolonie brytyjskie
- (2) na skutek walk narodowyzwoleńczych przy oporze metropolii – kolonie francuskie i portugalskie

W obu tych przypadkach proces przebiegał stopniowo – metropolie nie chciały całkowicie stracić wpływów gospodarczych i politycznych w koloniach

3. Dekolonizacja kolonii brytyjskich

Po II wojnie światowej Wielka Brytania poszerzyła prawa mieszkańców kolonii, przeprowadziła reformy konstytucyjne, nadawała autonomię by ostatecznie uznać niepodległość kolonii. Obyło się bez walk zbrojnych o ich utrzymanie. Zostały one powiązane z metropolią poprzez Wspólnotę Narodów (Commonwealth of Nations – 1947), na czele której honorowo stoi królowa brytyjska

Powstanie suwerennych państw postkolonialnych – kalendarium:

- 1946 – Jordania (były mandat – Transjordania)
- 1947 – Indie, Pakistan
- 1948 – Birma, Sri Lanka (Cejlon)
- 1956 – Złote Wybrzeże (w skład wchodziło dawne Złote Wybrzeże i brytyjska część Togo), Sudan
- 1957 – Federacja Malajska (od 1962 – Malezja), Ghana
- 1960 – Nigeria
- 1961 – Tanzania (były mandat Tanganika), Kuwejt
- 1962 – Uganda, Cypr
- 1963 – Brytyjska Afryka Wschodnia (obecnie Kenia)
- 1964 – Niasa (obecnie Malawi)
- 1966 – Beczana (obecnie Botswana), Gujana brytyjska
- 1971 – Bahrajn, Katar
- 1981 – Honduras brytyjski (Belize)
- 1984 – Brunei

4. Dekolonizacja kolonii francuskich

Francja nie chciała zrezygnować z kolonii. Gotowa się była zgodzić na ograniczoną suwerenność kolonii zrzeszonych w Unii Francuskiej (Union Francaise – 1946 r.).

Przy czym w gestii Francji miały pozostać: polityka zagraniczna, gospodarka zasobami naturalnymi i obrona, miały pozostać w gestii Francji. W roku 1958 Unia Francuska została przekształcona we Wspólnotę Francuską wzorowaną na Wspólnocie Narodów.

Powstanie suwerennych państw postkolonialnych – kalendarium:

1954 – Indochiny – Kambodża, Laos, Wietnam Północny i Południowy – uznanie niepodległości na mocy postanowień konferencji genewskiej.

1956 – Tunezja, Maroko.

1958 – Francja przyznała krajom skupionym we Francuskiej Afryce Równikowej i Francuskiej Afryce Zachodniej autonomię w ramach Wspólnoty Francuskiej, a w 1960 r. uznała ich niepodległość. Francuska Afryka Równikowa – Czad, Gabon, Kongo-Brazzaville, Republika Środkowej Afryki. Francuska Afryka Zachodnia – Gwinea, Senegal, Wybrzeże Kości Słoniowej, Górna Wolta, Mauretania, Niger, Benin.

1962 – Algieria.

1977 – Somali Francuskie.

Francja toczyła wojny o utrzymanie swoich kolonii. Największe to: wojna w Algierii (1954 – 1962), wojna indochińska (1946 – 1954).

5. Dekolonizacja kolonii belgijskich, portugalskich, holenderskich, hiszpańskich, amerykańskich.

a) kolonie belgijskie – Kongo belgijskie (1960)

b) kolonie portugalskie – Angola (1975), Gwinea-Bissau (1974), Mozambik (1975), Rwanda i Burundi (była Niemiecka Afryka Wschodnia – 1960). Portugalia, podobnie jak Francja, dążyła do utrzymania kolonii. O ich niepodległości zadecydowała „rewolucja goździków” w Portugalii (1974 – 1975). Był to bezkrwawy przewrót wojskowy w Portugalii, który obalił wojskowy reżim Marcelo Jose Caetano.

c) kolonie holenderskie – Holenderskie Indie Wschodnie (Indonezja) – 1949 z zachowaniem unii personalnej do 1954 r.; Gujana holenderska (Surinam) – 1975.

d) kolonie hiszpańskie – Gwinea Równikowa (1968), Sahara Zachodnia (1976) – podział na Mauretanię i Maroko.

e) kolonie amerykańskie – Filipiny (1946).

6. Skutki dekolonizacji

a) pozytywne:

- kraje postkolonialne uzyskały suwerenność
- mogą brać czynny udział w działalności organizacji międzynarodowych i współdecydować o kierunkach polityki światowej na forum ONZ
- mogą korzystać z dóbr naturalnych własnego kraju

b) negatywne:

- zapóźnienie cywilizacyjne nie pozwoliło większości tych krajów na osiągnięcie odpowiedniego poziomu rozwoju gospodarczego i politycznego co przyczyniło się do rabunkowej eksploatacji środowiska naturalnego i jego dewastacji, eksplozji demograficznej, zacofania w rolnictwie i przemyśle. Na skutek tego kraje te są najbiedniejszymi państwami tworząc tzw. Trzeci Świat.
- nie mając tradycji demokratycznych w większości z tych krajów wprowadzono system rządów autorytarnych, totalitarnych bądź typowych dla społeczeństw plemiennych.

- w krajach tych często wybuchają wojny plemienne lub domowe na tle etnicznym (np. Rwanda, Burundi)
- kraje postkolonialne w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych znalazły się w bezpośrednim oddziaływaniu ZSRR (w zamian za pomoc gospodarczą i militarną). Niechęć do byłych metropolii pchnęła je w kierunku obozu komunistycznego. ZSRR wykorzystywał to do rozszerzenia wpływów komunistycznych, szczególnie za rządów Leonida Breżniewa.
- **neokolonializm** – proces narzucania krajom rozwijającym się (byłym koloniom w Azji i Afryce) nierównoprawnych stosunków ekonomicznych i politycznych przez kraje wysoko rozwinięte gospodarczo; główną formą neokolonializmu jest wyzysk gospodarczy i podporządkowanie gospodarki tych państw – została ona częściowo uzależniona od obcego kapitału.

Niektóre z tych krajów (np. Sułtanat Brunei, Kuwejt, Zjednoczone Emiraty Arabskie) dzięki olbrzymim złożom surowców mineralnych (głównie ropy naftowej) mają bardzo wysoki PKB na jednego mieszkańca.